

MANOLE NEAGOE

Napoleon

Viața și rolul său în istoria lumii

Cuprins

Copilăria	5
Tineretea	11
Asediul Toulonului	19
13 Vendemiar. Josefina	24
Campania din Italia	35
Campania din Egipt	68
18 Brumar. Marengo	80
De la Marengo la Austerlitz	96
Soarele de la Austerlitz	107
Coaliția a IV-a. Iena	123
De la Eylau la Tilsit	136
O greșeală ireparabilă: Spania	158
Coaliția a V-a. Divorțul	170
1812. Disparația mării armate	193
Coaliția a VI-a	218
1814. Trădarea mareșalilor	240
Cele o sută de zile	257
Napoleon pro și contra	289

COPILĂRIA

„Eu fac parte dintre acei oameni care sunt totul prin ei și nimic prin strămoși.”

Napoleon

La 15 mai 1768, în urma unui tratat survenit între Franța și Genova, Corsica este cedată Franței. Stăpâni pe câteva localități de pe litoral, francezii întâmpină rezistența corsicanilor conduși de Paoli, alături de care se distinge Charles Bonaparte. Campania din anul 1768 se încheie în avantajul corsicanilor, dar odată cu începutul anului 1769 francezii primesc întăriri și luptele sunt reluate în avantajul lor. Paoli părăsește Corsica la 13 iunie, îmbarcându-se cu cei mai înflăcărați partizani pe două vase engleze. Rămășițele armatei corsicane, bătute la Ponte Novo, se retrag cu familia cu tot pe Monte Rotondo. Printre aceștia se numără și familia Bonaparte. Letiția Ramolino, soția lui Charles Bonaparte, una dintre cele mai frumoase femei ale insulei, curajoasă, mândră – „o Corneliu rustică”, cum o numea Paoli –, deși însărcinată în șase luni, își urmează soțul, trăiește peripețiile care însoțesc o acțiune militară, e gata să fie luată la un moment dat de un torent cu cal cu tot, urcă și coboară pantele abrupte ale munților unde se refugiau ai săi, nu are decât 18 ani și trebuie să-l poarte în brațe și pe Joseph, născut la 7 ianuarie 1768.

Nemaiavând niciun mijloc de rezistență, corsicanii capitulează, dându-li-se libertatea să se întoarcă la căminele lor. Familia Bonaparte s-a întors la Ajaccio. La 15 august 1769, Letiția părăsește slujba de la biserică, se

întoarce în mare grabă acasă și, abia trecut pragul, dă naștere unui fiu, *Napoleon*.

La Sfânta Elena, Napoleon își imagina nașterea pe un covor cu figuri antice, din Homer de pildă. Pasiunea însă pentru subiectele antice avea să vină 10 ani mai târziu, odată cu Revoluția Franceză. În realitate, cadrul nașterii a fost mai modest.

Taine, unul dintre detractorii lui Napoleon, îl considera pe acesta, din cauza originii sale italiene, ca pe un condotier întârziat din rasa lui Malatesta, Sforza, Colleone. Familiei Bonaparte sau Buonaparte – ambele forme fiind uzitate în egală măsură –, originară din Toscana, în ciuda presupunerilor lui Taine, i se pot stabili, în linie directă, mai multe generații de doctori în drept. Charles Bonaparte obține și el, la rândul său, titlul de doctor în drept la Universitatea din Pisa.

Letiția, neputând să-și alăpteze fiul, a fost nevoită să angajeze o doică – Ilari Camilla – căreia Napoleon i-a păstrat mereu o vie amintire. La reîntoarcerea sa din Egipt, când a trecut pentru ultima oară prin Ajaccio, cea care l-a întâmpinat a fost Camilla, cu o sticlă de lapte de capră. În momentul încoronării lui Napoleon ca împărat, Camilla a venit la Paris să-și vadă fiul de lapte ajuns pe culmea puterii. Împăratul i-a asigurat ei și familiei sale cele necesare unei vieți îndestulate.

Despre copilăria lui Napoleon se știu foarte puține lucruri. Era vioi, agresiv, voluntar. Își domina fratele mai mare cu un an și deși el era cel care comisese agresiunea, tot el se plângea Letiției.

Cu toate că n-a stat decât primii 10 ani în Corsica, Napoleon a păstrat amintirea peisajului sălbatic al insulei și mărturisea spre sfârșitul vieții că i-ar recunoaște pă-mântul după miros, cu ochii închiși.

Charles Bonaparte, raliindu-se partidului pro-francez, este ales deputat al nobilimii corsicane pe lângă regele Franței și pleacă la Paris în 1779. Înarmat cu hârtii care-i dovedeau originea nobilă, bucurându-se de protecția contelui de Marbeuf, comandantul-șef al Corsicii, Charles Bonaparte reușește să obțină două burse pentru cei doi copii mai mari, Joseph și Napoleon, pe care-i aduce cu el în Franța.

La 1 ianuarie 1779, Charles îi înscrie pe amândoi la colegiul din Autun, unde Joseph avea să rămână mai mult timp. Napoleon învață franceza la Autun timp de patru luni, după care trece la școala militară de la Brienne. Despre studiile făcute aici unii spun că au fost strălucite, alții, dimpotrivă. Mai mult încă, se socotește că în timpul șederii sale la Brienne, Napoleon a conceput o ură neîmpăcată împotriva francezilor, urmarea constituind-o campaniile purtate de el până la 1815. Totul pornește de la mărturia lui Bourienne, coleg de clasă și singurul său prieten la Brienne. Necunoscând limba franceză perfect, accentul lui de corsican îl transformă pe Napoleon în țintă a glumelor pe care colegii le fac pe seama lui. Furios, îi spune într-o zi lui Bourienne că le va face francezilor tot răul de care va fi capabil. Starea de spirit a copilului e explicabilă. Francezii erau cei care-i cuceriseră țara. Fraged, are nevoie de căldura sufletească a cuiva, din moment ce familia nu mai îi era alături. Or, pentru început, întâmpină ostilitatea colegilor, ceea ce-l face să se gândească cu pasiune la insula lui, la libertatea ei. Criza pubertății îl face taciturn, lectura îndârjită fiind singura lui consolare. Mai târziu, Napoleon își amintea cu plăcere de timpul petrecut la Brienne. Prietenii, cunoscuții, profesorii, toți s-au bucurat de dărnicia și de sprijinul său. Bourienne a devenit secretarul său, alți colegi – Gudin, Nansouty –,

generali și mari demnitari, profesorilor le-au fost asigurate pensii; n-a fost uitat nici portarul școlii care a devenit mai târziu portar la Malmaison. Localitatea Brienne primește din partea împăratului o sumă necesară pentru plata datoriilor contractate în timpul revoluției, iar în testamentul lui Napoleon i se dă un milion de franci. Odată încheiate primele hărțuieli, persoana lui s-a confundat cu masa clasei. E totuși mai retras decât ceilalți din pricina sărăciei care i-a înăcrit copilăria și l-a maturizat înainte de vreme. Napoleon a stat la Brienne cinci ani. În tot acest răstimp nu a fost vizitat decât o singură dată de tatăl său, în 1784, când îl aducea pe Lucien, cel de-al treilea fiu, la Brienne, și pe fiica sa Mariana Elisa la Saint-Cyr. A fost ultima întâlnire dintre tată și fiu. Charles Bonaparte, ca să obțină o bursă pentru Lucien la Brienne, a solicitat transferul lui Napoleon la școala militară de la Paris. Cavalerul de Keralio asistă la examenul susținut la 15 septembrie 1783. Rezultatul: „constituție (fizică) bună, sănătate excelentă, *character supus*, onest, recunoscător, conduită bună, s-a distins întotdeauna în matematici. Știe destul de bine istorie și geografie; destul de slab la dexterități și la latină. Va fi un *excelent marinar*“. Peste un an i se aprobă transferul la școala militară din Paris. După vizita tatălui său la Brienne, află că Joseph renunță la proiectul său de a se dedica vieții ecleziastice și vrea să se facă militar. Napoleon îi scrie, în această privință, unchiului său: „El (Joseph) n-are îndrăzneala să înfrunte pericolele unei lupte. Sănătatea lui nu-i îngăduie să suporte oboselile unei campanii, iar fratele meu privește viața de militar numai sub latura ei de garnizoană: da, scumpul meu frate va fi un foarte bun ofițer de garnizoană, bine făcut, ușuratic, în consecință făcut pentru complimente frivole și cu aceste talente se va descurca întotdeauna într-o societate, dar nu într-o luptă”.

În drum spre Corsica, Charles Bonaparte moare de cancer la stomac, în localitatea Montpellier, la vârsta de 39 de ani, la 25 februarie 1785. Napoleon îi scrie mamei sale: „Consolează-te, mamă scumpă, împrejurările o cer. Vom spori grijile noastre și recunoștința noastră și vom fi fericiți dacă vom putea prin supunerea noastră să te mângâiem puțin pentru pierderea inestimabilă a unui soț iubit”.

Cele două scrisori sunt opera unui copil de 15 ani! Un copil care simte că de fapt lui îi revine sarcina să conducă o familie numeroasă, și, mai ales, o familie care trebuia să se lupte cu sărăcia. Inspectorul școlar a surprins câteva trăsături fundamentale ale viitorului conducător: onest, recunoscător. La Paris, Napoleon ajunge în octombrie 1784. La școala militară este repartizat la artilerie pentru că la marină locurile sunt limitate și ocupate deja. Sărăcia îl ține și de data aceasta la distanță față de ceilalți, majoritatea puțin mai mici decât el. Unii sunt de înaltă viță: prințul de Rohan – Guéménée, fiul ducelui de Laval – Montmorency – alții, de condiție ceva mai modestă, cum este Alexandre de Mazis, prietenul său, sau Antoine de Phélippeaux, unul dintre cei mai înverșunați dușmani pe care i-a avut Napoleon.

La școala militară viața se desfășoară după un program destul de riguros, nu lipsit însă de un anume fast. Elevii sunt spovediți de arhiepiscopul Parisului. La numele de Napoleon, prelatul remarcă lipsa din calendar a unui sfânt cu un astfel de nume. Replica lui Napoleon e promptă: sunt prea mulți sfinți, iar calendarul n-are decât 365 zile!

Studiază mediocru, citește intens și meditează asupra celor citite. Din 48, reușește al 42-lea. Profesorul de germană nu-l vede în clasă. Aflând că-și susține examenul în artilerie, întrebă ironic: „Dar se pricepe el la ceva?”

„Cum, domnule, doar este cel mai bun matematician al școlii”, i se răspunde. „Ei bine, am auzit-o mereu spunându-se și am gândit la fel că matematicile nu sunt bune decât pentru tâmpiți!”

La 1 septembrie este semnat decretul prin care e numit sublocotenent de artilerie. Până la părăsirea Parisului, își face uniforma de ofițer, modestă, și vizitează familia Permon, care-l îngrijise pe tatăl său la Montpellier. Impresia pe care o face este amuzantă. Cizmele enorme, în care picioarele îi dispăreau cu totul, provoacă râsul celor două fete, Cecilia și Laura, care-l porecesc de îndată „Motanul Încălțat”. Tânărul sublocotenent de 16 ani nu se supără, dovadă că la o vizită viitoare le aduce fetelor o caleașcă cu un motan încălțat și poveștile lui Perrault.

La începutul lui octombrie, primește brevetul și pornește spre Valența (Valence) unde se afla în garnizoană regimentul regal de artilerie, la Fère.

TINEREȚEA

„Când aveam onoarea să fiu sublocotenent, mâncam pâine goală.”

Napoleon

La Valența, Napoleon ajunge la 5 noiembrie. Locuiește la o domnișoară bătrână, Bon, la etajul întâi, lângă o sală de biliard. Cu tot zgomotul de alături, muncește 16 ore pe zi. Timpul și-l împarte între poligon și camera lui. Învăță meseria de artilerist în cele mai mici detalii, încât, mai târziu, spunea că poate să îndeplinească și să conducă toate operațiunile de la turnarea unui tun până la folosirea lui în orice împrejurare. Își coase singur hainele. Tot ce economisește risipește pe cărți. Citește *Suferințele tânărului Werther* de cinci ori. Autorii antici, printre care Plutarh deține un loc de frunte, fac casă bună în mintea și în inima tânărului de 17 ani cu Jean-Jacques Rousseau și romantismul care se naște. Sărăcia îl face uneori să fie rezervat. Viața își spune însă cuvântul. Inteligent, cu o logică de fier în discuțiile pe care vârstnicii i le caută, vesel atunci când se află printre oameni, este invitat în mai multe case din Valența. Preferințele lui merg spre familia Colombier, pentru bunul motiv că fiica doamnei Colombier, Carolina, are 16 ani. Romantic, este îndrăgostit de-a binelea. Insensibilul, calculatul, inumanul – cum avea să-l caracterizeze oamenii care nu pot fi trecuți în rândul imbecililor, termen atât de des folosit de Napoleon – își dă întâlnire cu iubita; și „singura noastră fericire”, spunea el însuși, „era să mâncăm cireșe în zori de zi”.

Lucrează însă și la o *Istorie a Corsicii*, din care trimite primele două capitole abatelui Raynal, care se bucura de o mare autoritate printre oamenii de litere. Abatele îl îndeamnă să-și continue munca începută.

Ca tovarăși de regiment îi are pe cei doi frați De Mazis (sau Demassis), cel mai mare fiind căpitan. Vor emigra. Napoleon îi îndeamnă să revină în patrie și pentru a nu servi împotriva regelui, vor ocupa funcții civile; de asemenea, Lariboisière, care va fi inspector general al artileriei sub Imperiu, și Sorbier, la fel. Toți care vin în contact cu el vor beneficia mai târziu. Carolina Colombier – devenită doamna Bressieur – intervine pentru fratele ei în 1804. Îi reproșează că nu l-a vizitat. I-ar fi plăcut s-o vadă. Va fi numită damă de onoare pe lângă Letiția. Domnișoara Bon va rămâne gazda lui preferată. Este incapabil să uite pe cineva și mai ales să schimbe oamenii.

În 1786, la 1 septembrie, obține primul său concediu. Pleacă în Corsica și, cu îngăduința șefilor, va rămâne alături de ai săi un an întreg, până la 12 septembrie 1787. Își vedea familia după șapte ani și nouă luni. Pune ordine în treburile încurcate ale Letiției, continuă lecturile favorite. O ladă cu cărți îl însoțește în Corsica. Printre autorii preferați: Rousseau, Corneille, Racine, Voltaire, Montaigne, Montesquieu, Raynal, Plutarh, Cicero, Cornelius Nepos, Titus Livius și Tacitus. După un an revine în Franța. Regimentul nu mai este la Valența. Profită de ocazie, merge la Paris (octombrie–decembrie 1787) și solicită un nou concediu pentru Corsica, unde sosește la 1 ianuarie 1788. Letiția are dificultăți cu o plantație, Joseph e la Pisa ca să-și încheie studiile, Lucien în Franța, încât singură, cu încă patru copii – Louis are 10 ani, Paulina 8, Carolina 6, Jérôme 4 – are nevoie imperioasă de ajutorul celui mai răzbătător dintre fiii săi.